

CTITORI AI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI BÂRLĂDEAN. IOAN POPESCU

Oltea RĂȘCANU GRAMATICU*

FOUNDERS OF THE EDUCATIONAL SYSTEM IN BÂRLAD. IOAN POPESCU (1830-1901) (Abstract)

Ioan Popescu, settled in Bârlad after the defeat of the 1948 revolution in Transylvania, became an important representative of the city in the context of the social-political and cultural realities of this place of the country, bringing a valuable contribution to the development of the local and national educational system through his accomplishments: the founding of elementary schools, urban and rural; middle schools and high schools, print shops; the editing of construction projects, newspapers etc.

The most important accomplishments were the opening of the first print shop in Bârlad – “Unirea” (1869), the printing of the first local newspaper – “Semănătorul” (1870-1876) and the establishment of the Teacher’s Training College (Școala Normală). Declared liberal, he supported agrarian reform, the public education, the development of the light industry and the national cause in his interventions as a representative of Tutova County in the Romanian Parliament.

For his accomplishments he was granted various medals and orders. At 110 years from his death, Ioan Popescu remains a worth following example for the younger generations, as an illustrious teacher and patriot.

Keywords: *The Spring of Nations, national consciousness, the Balta Liman convention, Organic Regulation, democratic revolution, the Law of the Public Education, Teachers Training College*

Din panteonul personalităților bârlădene, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, nu poate lipsi Ioan Popescu, renumit pedagog, ctitor, filantrop, politician, a cărui activitate de aproape jumătate de secol se confundă cu viața social-politică și culturală a urbei. „Faptele lui de apostol fără seamăn și inima lui de mare român – aprecia un fost elev, Nicolae Petrașcu – au rămas adânc încrustate în amintirea celor ce l-au cunoscut, așa că figura lui trăiește ca într-un nimb luminos în admirația lor”¹.

---

* Profesor, președinte al filialei Bârlad a Societății de Științe Istorice din România.

¹ N. Petrașcu, *Un bun român – Ioan Popescu*, în „Literatura și arta română”, anul IV, 25 iulie 1899, pp. 592-595.

Despre activitatea de ilustru dascăl și patriot aflăm din lucrarea autobiografică intitulată *Faptele și activitatea publică și privată a lui Ioan Popescu*², din corespondența sa cu diferite personalități ale vremii, cu instituții social-politice și obștești, din presa locală și centrală, cât și din unele aprecieri aparținând unor foști elevi, ajunși în fruntea ierarhiei politice și culturale, cum au fost Nicolae Petrașcu, secretar al Legației Române de la Paris și ambasador la Constantinopol, Petre Rășcanu, profesor universitar, cel care a editat un impresionant studiu privind istoria învățământului secundar în România, Paul Augustin³ ș.a. Inimosul cărturar locob Antonovici, episcop de Huși, a acordat o deosebită atenție studierii vieții și activității lui Ioan Popescu, publicând în 1928 lucrarea *Un dascăl ardelean la Bârlad – Ioan Popescu*, ca și profesorul Gheorghe Vrabie în *Bârladul cultural*, editat în 1938⁴. Monografiile apărute cu ocazia Centenarului Liceului Pedagogic (1970)⁵ și la 125 de ani de la înființarea Colegiului Național „Gheorghe Roșca Codreanu” (1971)⁶, *Monografia Municipiului Bârlad* (1974), *Istoria Bârladului* (ed. I 1998 și ed.a II-a 2002), coordonată de prof. Oltea Rășcanu Gramaticu⁷, *Valori spirituale tutovene*, volume editate de prof. Traian Nicola (2002-2004)⁸, recentul *Dicționar. Personalități bârlădene* (2012), elaborat de prof. Oltea Rășcanu Gramaticu⁹, cuprind scurte medalioane privind activitatea dascălului bârlădean.

Actualul studiu își propune să adâncească analiza privind contribuția remarcabilă pe care a adus-o Ioan Popescu la dezvoltarea învățământului în această zonă a Moldovei Meridionale, să depisteze luminile și umbrele în activitatea unui intelectual care și-a închinat viața unui ideal – luminarea poporului, în contextul unei epoci tumultuoase și contradictorii.

Cine era acest dascăl, pe care cu admirație Petru Rășcanu îl vedea „nalt și bine făcut... tipul munteanului gata de-a pururea a înfrunta orice primejdii..., natură cinstită și entuziastă”¹⁰, de unde venea și care au fost faptele lui, sunt întrebări firești la care vom încerca să răspundem.

---

² *Faptele și activitatea publică și privată a lui Ioan Popescu, profesor onorific, fost deputat, președintele Societății pentru învățătura poporului român, județul Tutovei din urbea Bârladului etc., cu începere din anul 1848, până astăzi, 1901*, Bârlad, Tipografia „Comercială”, 1901.

³ Paul Augustin, *Faptele și activitatea lui I. Popescu*, în „Calendarul Minerva”, București, 1901, pp. 131-133; idem, *Ioan Popescu din Coaș. Activitatea de o jumătate de secol a unui român chioran, în România. Conferință ținută la adunarea din Șomcuta Mare a despărțimântului Sălăgian-Chioran al Asociațiunii, în ziua de 3 august 1904, de către Augustin Paul fost profesor de liceu, publicist, Șimleul Silvaniei*, Tipografia „Victoria”, 1906, 32 p.

⁴ Gh. Vrabie, *Mesianism ardelean*, București, Tipografia Cernica, 1937, 64 p.; Idem, *Dascăli ardeleni necunoscuți: Ion Popescu și Ștefan Neagoe*, în „Familia”, seria a III-a, anul VII, nr.3-4, 1940, pp.41-50, nr.5-6, pp. 49-54.

⁵ M. Măță, D. Măță, Șt. Cucoș, *Centenarul Liceului Pedagogic Bârlad. 1870-1970*, Iași, 1970, pp.11, 13, 14-20, 30, 32-50.

⁶ Tr. Nicola, *Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu” Bârlad. Monografie*, Iași, 1971, pp. 295-296.

⁷ Oltea Rășcanu Gramaticu (coord.), *Istoria Bârladului*, Vaslui, Editura Odeon, 1998, p. 387; *ibidem*, ed.a II-a, Bârlad, Editura Sfera, 2002, pp. 470-471.

⁸ Tr. Nicola, *Valori spirituale tutovene. Bibliografii*, vol.5, Bârlad, Editura Sfera, 2003, pp. 688- 694.

⁹ Oltea Rășcanu Gramaticu, *Personalități bârlădene. Dicționar*, vol.II, Iași, Editura PIM, pp. 213-215.

¹⁰ P. Rășcanu, *Cel dintâi dascăl al meu*, în „Calendarul Ligei”, București, Editura Minerva, ianuarie 1908, p. 371.

Ioan Popescu se încadrează în pleiada cărturarilor ardeleni de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, crescuți la flacăra înaltelor idealuri patriotice ale necesității realizării unui stat național, unitar și independent, care au activat în Țările Române temporar sau definitiv. Profesorii ardeleni aduceau cu ei nu numai o pregătire solidă, ceea ce s-a putut constata mai târziu prin numărul mare de manuale școlare pe care le-au elaborat, prin lucrările științifice și literare ce au publicat, dar aduceau și idei politice înaintate care i-au așezat în primele rânduri de luptători pentru înlăturarea structurilor feudale perimate. Aproape toți acești cărturari au fost amestecați în evenimentele generate de revoluția democratică de la 1848. Aron Florian, Ion Maiorescu, August Treboniu Laurian, Simion Bărnuțiu, Ioan Popescu, asemenea lui Gheorghe Lazăr, și-au adus contribuția la dezvoltarea învățământului românesc.

Urmași spirituali ai Școlii Ardelene, unii dascăli ardeleni au trecut Carpații, cei mai mulți îndemnați de dragostea de neam, în speranța că vor găsi teren mai favorabil pentru dezvoltarea talentelor lor, pentru promovarea culturii naționale. Din Sălaj a venit Simion Bărnuțiu la Iași, din Chioar – Ioan Popescu la Bârlad¹¹.

Țară de legendă, Maramureșul, a zămislit din vremuri străbune eroi cu nume simbolic de Dragoș, Bogdan, Pinte, a căror fapte au rămas conturate puternic în sufletul poporului ca echivalente ale spiritului de dreptate, vitejie, putere de sacrificiu în slujba neamului. Pe aceste plaiuri românești într-o geroasă zi de ianuarie 1830, în casa familiei Popovici, din comuna Coaș, districtul Cetatea de Piatră, județul Satu Mare, vedea lumina zilei viitorul dascăl Ioan Popescu. Aproximativ la comuna natală de orașul Baia Mare determină familia să-și înscrie fiul la școala primară din această străveche localitate românească pe care a absolvit-o în condiții meritorii. Frecventează cursurile Gimnaziului călugărilor minoriți timp de 4 ani, apoi, în 1846, este transferat la Colegiul călugărilor piariști din Cluj, instituție școlară care se bucura de un vechi renume în pregătirea viitorilor absolvenți.

În perioada studiilor gimnaziale se remarcă drept un elev talentat și sânguinos, dar condițiile modeste îl determină să efectueze o serie de activități privind curățenia sălilor și servitul mesei în cantină pentru a obține un loc în internat. Acest aspect ne este relatat de publicistul Paul Augustin, cu ocazia unei conferințe ținute în ziua de 3 august 1904, la o adunare din localitatea Șomcuța-Mare: „...Fiind elev talentat și sânguinos, dar sărac a fost primit ca credențiar la internat, câpătând întreținerea în schimbul unor mici servicii, ce le făcea, ca atâți alți tineri români – dereticând prin cele săli și purtând mâncărurile la masă”¹².

Furtuna revoluției de la 1848 a electrizat inimile tineretului care întrezărea în aceasta „primăvara popoarelor”, posibilitatea răsturnării vechilor orânduiri feudale, a șubredului imperiu habsburgic. În aceste condiții efervescente, tânărul de doar 18 ani, Ioan Popescu, părăsește gimnaziul clujean și se înrolează voluntar ca

¹¹ I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad – Ioan Popescu*, Huși, 1928, p. 336; Gh. Vrabie, *Bârladul cultural*, București, 1938, pp. 112-118; vezi și Marin Vătafu, Gh. Vrabie, *Mesianismul ardelean*, în „Gând românesc”, anul VI, nr.3-4, martie-aprilie, 1938, pp. 228-229.

¹² I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad – Ioan Popescu...*, p. 336.

landsturm-führer, adică conducător de gloate, în armata prefectului Florian Micaș, atașat sub comanda colonelului Carol Urban¹³. Botezul focului îl primește în ciocnirea de la Săcălășeni cu gărzile maghiare. Rezultatul a fost deprimant, mica sa oștire a fost complet distrusă, astfel că tânărul conducător cu două degete rupte și cu mantaua ciuruită de gloanțe este nevoit să peregrineze prin țară, ascunzându-se pentru a nu fi prins și spânzurat.

Îmbrățișând calea aleasă și de alți revoluționari, Ioan Popescu, a cărui conștiință națională se maturizase în câteva luni, se refugiază în Bucovina, beneficiind de ospitalitatea boierilor patrioți, Hurmuzachi. În această atmosferă prielnică, ardeleanul Ioan Popescu a cunoscut o parte din emigranții moldoveni, printre care se numărau și boierii bârlădeni cu vederi liberale, Nicolae Roșca Codreanu, Manolache Costache Epureanu și Iorgu Radu, de a căror destine va fi strâns legat în viitor.

Bârladul cunoscuse și el febrilitatea pregătirilor revoluționare, casele lui Iorgu Radu și Costache Epureanu fiind loc de întâlniri pentru alte spirite liberale precum Iordache Racliș, Costache Cuza, Iordache Lambrino și mulți alții. Acest nucleu revoluționar era în legătură directă cu Vasile Mălinescu, Theodor Râșcanu, Alexandru Ioan Cuza. Evenimentele de la sfârșitul lunii martie 1848 de la Iași, soldate cu represiunea puternică a regimului autoritar al domnitorului Mihail Sturdza, prigoana deslănțuită asupra liderilor revoluționari care sunt nevoiți să emigreze, nu a mai permis punerea în fapt a programelor elaborate la Brașov și Cernăuți. Convenția ruso-turcă de la Balta – Liman din aprilie 1849 reinstaura regimul regulamentar în Țările Române. În Transilvania trupele habsburgice, cu sprijinul celor țariste, dădeau ultimele lovituri revoluției.

Noul domn al Moldovei, Grigore Alexandru Ghica, spre deosebire de Barbu Știrbei din Țara Românească, a permis reîntoarcerea unor exilați printre care se numărau și patrioții bârlădeni. Odată cu aceștia sosea la Bârlad și tânărul Ioan Popescu, căruia Iorgu Radu îi oferise, mai întâi, funcția de administrator la moșia sa de la Dealu Mare. Inteligent, sânguincios, Ioan Popescu atrage atenția autorităților locale care îl numesc la 1 septembrie 1851 profesor și director la singura școală publică din Bârlad, funcție pe care o va deține până în anul 1860.

Învățământul bârlădean s-a dezvoltat în mod sinuos și inegal. Alături de școlile de pe lângă biserici, la sfârșitul secolului al XVIII-lea funcționa la Bârlad o școală moldovenească de grad elementar, dependentă de Biserica Sf.Voievozi, unde se studia citirea și scrierea. Prin Hrisovul din 24 mai 1803, elaborat de domnul Alexandru Moruzzi, s-a înființat o școală greco-moldovenească, asemănătoare cu cea de la Focșani și Galați¹⁴, dar care și-a încetat activitatea după 1821. În conformitate cu prevederile Regulamentului Organic la 1 septembrie 1832 și-a deschis porțile prima școală primară de băieți nr.1 din Bârlad, având ca dascăl

---

¹³ Teodor Balan, *Colonelul Urban în Bucovina. 1849*, Cernăuți, Tipografia Mitropolit Silvestru, 1926, pp. 4, 6.

¹⁴ I. Antonovici, *Documente Bârlădene*, IV, Bârlad, 1924, p. 246.

pe Ioan Zăhărescu și apoi pe Constantin Nanu¹⁵. În 1846 s-a înființat Clasă real Codreanu pe lângă școala primară publică, reprezentând un pas înainte în dezvoltarea învățământului secundar bărlădean. Profesorul Ioan Zăhărescu predă gramatica, geografia, catehismul și caligrafia, iar profesorul Iosif Popescu (Patriciu) limba latină, istoria universală și a patriei, aritmetica¹⁶.

Continuau să existe și pensionate particulare cu limba de predare greacă, franceză și rusă, frecventate de copii proveniți din păturile mijlocii ale populației urbane. În 1846 era cunoscut pensionul condus de I.F. Hașcov-Sasei în care se predă limba greacă și rusă, iar în pensionul lui Iosif Patriciu, organizat în 1850, se predă în limbile română, latină, franceză și germană. În 1851 funcționau următoarele pensionate particulare: pensionatul francez de băieți a lui Columb, pensionatul francez de băieți a lui Caillon, pensionatul grecesc condus de Pondichi și cel a lui Popastavăr, pensionatul francez de fete al doamnei Baar, la care pe parcursul anilor se vor adăuga și altele¹⁷.

Răsfoind Regulamentul Școlar al Moldovei, din 1851, elaborat sub egida domnitorului Grigore Alexandru Ghica, se observă o serie de prevederi pe linia democratizării învățământului pe care le vom reîntâlni în Legea Instrucțiunii Publice din 1864. Urmău să se înființeze școli de fete în toate reședințele de ținut și pentru începuri la Botoșani, Roman, Bârlad, Huși, Bacău, Galați.

În această atmosferă își începe activitatea de strălucit dascăl, Ioan Popescu, pe meleagurile Moldovei de Jos, dar păstrând intactă imaginea locurilor natale pe care le va reînvia cu puterea minții și bătăile inimii în inegalabilele sale lecții de istorie a românilor. Muncește mult, cu pasiune și manifestă o atenție deosebită pentru copii, lucrând de multe ori cu clase simultane. În cursul anului 1853-1854 îl întâlnim ținând cursuri la clasa a II-a și a IV-a. Din catalogul semestral al Școlii publice din Bârlad, pe luna aprilie 1854, reiese că la clasa I-a frecventau 46 elevi, la clasa a II-a 28 elevi, la clasa a III-a 15 elevi și la clasa a IV-a doar 5¹⁸. Situația se explică și prin analiza condițiilor materiale ale elevilor, lipsa de manuale, rechizite școlare, programe încărcate, dogmatismul general al învățământului.

Sugestivă, în această direcție, este relatarea lui Petru Rășcanu, fost elev a lui Ioan Popescu:

---

¹⁵ Aceste școli ținutale cuprindeau o clasă elementară unde se predă citirea, scrierea, număratoarea și rugăciunile, după metoda lancasteriană, cu tabele anumite tipărite; cât și clasa normal de trei ani, în care se predă gramatica românească după manualul lui Săulescu, aritmetica până la împărțire exclusiv, după manualul lui Filipescu și geografia după manualul lui Fabian. Era primit orice tânăr indiferent de avere și renume, între 7 și 13 ani. Anul școlar se încadra între 1 septembrie – 1 iunie, în două semestre, după care se susținea un examen public. Lecțiile țineau de la 8 la 11 dimineața și de la 14 la 16 după-amiaza (V.A. Urechea, *Istoria Școalelor*, I, București, pp. 201-202).

¹⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (în continuare MCIP), dosar nr. 183/1846, f. 6.

¹⁷ I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad – Ioan Popescu...*, p. 338.

¹⁸ SJAN Iași, fond Comitetul de Inspecție Școlară, Iași, dosar 599/1853-1854, f. 61.

Era greu de învățat carte pe la 1855. Mai întâi lipseau cărțile de școală. Programa cerea să se învețe limba română, elemente de limba latină, religie, aritmetică, istoria, geografia. Și nu erau atâtea cărți, decât: *Istoria Românilor*, trei volume mari de A. T. Laurian, *Geografia Țărilor Române* și cea generală, de același, *Gramatica românească* de Nifon Bălășescu, *Evangelia* editată de N. Ionescu și *Aritmetica* de care nici nu ne foloseam. Era o hartă mare a Țărilor Române de G. Filipescu Dubău, admirabil lucrată de către Partene Arion din Iași și hărțile continentelor. Cu acest material didactic trebuia să se aplice programa care la Bârlad mai era sporită prin Clusul Codreanu de limbă latină, pus tot în școala primară, așa că elementele de limbă latină se făceau în clasa a III-a, după cartea lui Zaharia Columb, iar în clasa a IV-a se învăța întreaga etimologie latină după *Gramatica* lui D. Stoica, un volum de 500 de pagini, tipărit pe o hârtie groasă, ceea ce îl făcea și mai îngrozitor¹⁹.

Concluzia pe care o prezintă același autor este revelatoare: „Cu asemenea mijloace de lucru și încărcat cu două clase îi trebuia lui Popescu multă știință și multă dibăcie pedagogică pentru a răspunde grelei sale însărcinări. Și el a răspuns pe deplin”²⁰.

Ca pedagog, Ioan Popescu a înțeles cu mult înaintea altora că învățământul trebuie să aibă un caracter formativ. În cadrul cursurilor la școala primară acorda o mare importanță înțelegerii de către elevi a lecțiilor în clasă, dezvoltării gândirii logice, creative, folosirii materialului intuitiv. Între obiectele de studiu, istoria era considerată ca un obiect „eminamente educativ”. Profesorul era preocupat de introducerea unor documente istorice, abia tipărite, dintre care nu lipseau vestita *Istorie* a lui Petru Maior sau ziarul „Gazeta de Moldova” și „Gazeta de Transilvania”. Activitatea educativă continua și în zilele de sărbătoare: „Duminica..., ne povestea unele episoade din revoluția de la 1848 din Transilvania, citeam din «Foaie pentru minte, inimă și literatură», din *Descrierea Moldovei* de D. Cantemir, din P. Maior sau *Moldova în 1857* de V. Alecsandri; *Hora Unirii* și *Baladele* sau *Cântece bătrânești* a lui V. Alecsandri era încă o carte ce ni se punea în mână” – își amintea tot Petru Rășcanu²¹.

Inimosul dascăl bârlădean a introdus obiectul geografie la clasa a III-a și a IV-a, cu confecționarea hărților, cu mult înainte de a se oficializa. Directorul Ministerului Instrucțiunii, Gheorghe Asachi, a apreciat activitatea depusă în această direcție și a aprobat depozitarea a 4 hărți ale Daciei în Biblioteca Statului în 1856, executate de elevi sub egida lui Ioan Popescu. Pedagog cu o înzestrare deosebită, conștiincios și dând dovadă de mult tact, Ioan Popescu se ocupa cu migală de fiecare elev, astfel încât „nu se știa în școala de la Bârlad ce va să zică să fii repetent. Nu se afla ca un școlar să fie izgonit din școală. Școala era făcută ca să învețe pe copii carte, prin urmare, nu era o scuză pentru dascăli că unii erau mai puțin înzestrați de la natură”²².

---

¹⁹ Petru Rășcanu, *op. cit.*, p.30-32.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

Energic și sever în orice acțiune, el impunea elevilor disciplină, responsabilitate, comportament civilizat în relațiile cu cei din jur. Printre colegii de breaslă, Ioan Popescu se distingea prin înaltele sale calități morale și fizice, fiind adeptul principiului permanentei prezențe a educatorului în mijlocul elevilor și al controlului și supravegherii elevilor: „Era de o punctualitate exemplară – mărturisea Petru Rășcanu. Punctualitatea profesorului avea mare influență asupra școlarilor. Nu se știa în clasa noastră ce va să zică a umbla fugar”²³.

Ioan Popescu a introdus emulația publică între elevi, sporindu-le interesul pentru instituția școlară. Cu prilejul susținerii examenelor și împărțirii premiilor erau invitate diferite notabilități ale orașului, imprimând un caracter solemn, făcându-l greu de uitat. Elevii dădeau dovadă de o temeinică pregătire, recitau cu patos emoționante poezii patriotice. Adept al idealului luminării maselor, în care școala juca un rol esențial, Ioan Popescu a adus o mare contribuție la dezvoltarea învățământului bărlădean²⁴. Dacă în septembrie 1851, când și-a început cariera didactică exista la Bârlad o singură școală primară publică, cu trei clase și 70 de elevi, în septembrie 1860 funcționau 5 școli primare de băieți cu 700-800 de elevi, 2 școli de fete și începând cu octombrie 1858 Gimnaziul Codreanu, la înființarea cărora ilustrul dascăl a avut un rol esențial. Prima școală publică de fete, cu 68 de eleve, și-a deschis porțile la 9 noiembrie 1856, deși fusese preconizată încă din 1851, conform Regulamentului Școlar.

În art.52 al *Manualului administrativ*, capitolul *Organizarea Școalelor*, se preciza: „Școli gimnaziale se vor înființa una la Iași și după trebuință și mijloacele Casei Scolastice și în alte Rezidenții ținutale, începând de la Bârlad”²⁵. Prin Adresa nr.9530 din 13 septembrie 1858, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, secția I, comunică transformarea Clasului real în Gimnaziu Codreanu: „Cu deschiderea Colegiului, Clasul latin Codrian de la Școala primară rămâne desființat, așa precum limba latină se va preda în toată întinderea la Colegiu. Prin urmare școala primară va rămâne pe piciorul tuturor școalelor ținutale cu un suplent, un adiunct și un singur profesor primariu, care va fi domnul Popescu”²⁶.

Prin Ordonanța domnească nr. 534 din 24 august 1860, semnată de Alexandru Ioan Cuza, se aprobă ca Gimnaziul din Bârlad să poarte numele de Gimnaziu Codreanu „spre perpetuarea amintirii numelor răposaților întru fericita amintire, George și Nicolae, frați Codreni, care au făcut mai multe dăruiri în folosul așezămintelor de învățătură din Bârlad”²⁷. La 24 octombrie 1858, prin Decretul nr.11378, Ioan Popescu a fost numit profesor de limba germană la Gimnaziu Codreanu, unde, de la 1860 și până în martie 1865 a predat și limba română și limba latină. Prima serie de absolvenți ai Gimnaziului Codreanu a fost în

---

²³ *Ibidem*.

²⁴ Tr. Nicola, *Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu” Bârlad...*, pp. 295-296; Idem, *Ioan Popescu*, în *Istoria Bârladului*, vol.II, editat de Oltea Rășcanu Gramaticu, Vaslui, Editura Odeon, 1998, p.387.

²⁵ *Manualul administrativ al Principatului Moldovei*, tom.III, Iași, 1856, p.312.

²⁶ Cf. I. Antonovici, *op. cit.*, p.66.

²⁷ „Monitorul Oficial al Moldovei”, nr. 273, 15 sept. 1860, p. 994.

vara anului 1862. Art.93 din Legea Instrucțiunii Publice din 1864, prevedea înființarea câte unui liceu la Botoșani, Buzău, Focșani, Ismail și Bârlad²⁸. Astfel reforma învățământului a creat premisele ridicării Gimnaziului Codreanu la rangul de liceu unde începând cu 24 februarie 1865, Ioan Popescu va preda limba latină în cursul superior. Liceul avea de unde să-și recruteze candidații, deoarece învățământul primar luase o mai mare amploare în orașul Bârlad, unde funcționau la acea dată șapte unități școlare primare (5 de băieți și 2 de fete), iar în județul Tutova 30 de școli satești.

Învățământul sătesc era însă prost organizat, lipseau cadrele calificate, localurile erau necorespunzătoare, materialele didactice puține, fapt care a determinat Eforia Școalelor să propună înființarea în fiecare județ a unor cursuri de vară, unde să participe tineri dintre grămăticii sau cântăreți de biserică, în vederea sporirii numărului de învățători necesari deschiderii de noi școli primare publice. În vara anului 1865, Ioan Popescu, ajutat de institutorul de la Școala primară publică nr.2, preotul diacon Gheorghe Albu, a cutreierat satele județului Tutova pentru a selecta și pregăti 30 de absolvenți de curs primar sau cu 2-3 clase gimnaziale de seminar. Rezultatul a fost cu adevărat spectaculos – 30 de școli satești vor lua ființă în județul Tutova.

Ioan Popescu manifesta un interes deosebit pentru desfășurarea activității învățătorilor în noile școli satești. Atunci când condițiile materiale i-au permis el a modificat și înnoit cu suma de 1500 lei în 1887 vechiul local al școlii din comuna Micești, județul Tutova și a dotat-o cu mobilier, recuzite școlare și grădină și a donat colecția lui de minerale, agonisită cu multă migală în lungile sale călătorii din Transilvania.

Necesitatea înființării unei școli normale pentru pregătirea învățătorilor devenise un imperativ central. Din inițiativa și cu colaborarea unui grup de cărturari patrioți, precum C.Esarcu, V.A.Urechea, A.T.Laurian, Al. Papiu Ilarian, P.S.Aurelian, I.Eliade Rădulescu, Al.Odobescu, B.P.Hasdeu, a luat naștere la București, în ziua de 8 noiembrie 1866, Societatea pentru Învățătura Poporului Român, a cărui scop era de „a propaga prin toate mijloacele putiincioase învățătura printre români, fără deosebire de provincii și a stăruii ca învățătura generală gratuită și obligatorie să devină o realitate în România... A conlucra la dezvoltarea educației naționale”²⁹. Printre secțiile înființate în întreaga țară se numără și cea de la Bârlad, în 15 februarie 1867, având în frunte pe Ioan Popescu³⁰, Ștefan Neagoe și Panaite Chenciu.

Cea mai importantă realizare a Societății pentru Învățătura Poporului Român a fost înființarea școlilor normale de învățători, ale secțiunilor din București, Ploiești,

---

²⁸ *Legea Instrucțiunii din 1864*, în „Anuarul Oficial al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice”, 1883, p.126.

²⁹ Petre Gârboviceanu, *Societatea pentru învățătura poporului român din București și școlile ei, 1866-1906*, București, 1906, anexa I, cap. I, p. 3.

³⁰ Inițial președinte al secției Bârlad a Societății pentru învățătura poporului român a fost Iacob Fătu și abia din 1869 devine Ioan Popescu (Tr. Nicola, *Valori spirituale tutovene*, vol.5, pp. 688-694)

Focșani și Bârlad. În februarie 1870, Ioan Popescu redactează lucrarea *Școala normală cu internat pentru prepararea de învățători în comunele rurale din județul Tutova, înființată în urbea Bârladului de Societatea pentru învățătura poporului român, secțiunea Tutovei 1870*, alcătuită din două părți: *Expunerea de motive, Apel către cetățeni și Plan de condițiunile deschiderii unei școli normale pentru prepararea de învățători în comunele rurale ale județului Tutovei și a întreținerii unui internat pentru elevii acestei școli*³¹.

Zelosul dascăl elaborează o adevărată pledoarie pentru luminarea maselor pe calea culturii, opinând că destinele unui popor, prestigiul lui în lume depinde și de gradul de cultură. Opinia publică bârlădeană și autoritățile erau informate în legătură cu scopul noii școli și modalitățile de funcționare. Propaganda făcută a dat rezultatele scontate pe parcursul câtorva luni. Perseverentul președinte al Societății pentru Învățătura Poporului Român, secțiunea Tutovei, Ioan Popescu, procură fonduri, instituind liste de subscripție, făcând apel la autoritățile locale și centrale. Prin adresa nr.6307 din 13 iunie 1870 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice comunică Comitetului Societății că a fost aprobată suma de 8000 lei. Au fost închiriate de la Iacob Fătu 7 dughene cu 14 camere pentru școală și internat și s-a procurat mobilierul necesar.

În vederea selecționării elevilor, Ioan Popescu, însoțit de Daniel Montani, institutor la clasa a II-a a Școlii primare nr.1, începând de la 22 aprilie 1870, colindă cu căruța din sat în sat, ținând examen la fața locului și reușește să aleagă 60 de băieți inteligenți, viitori elevi interni ai școlii normale³². Apelul făcut cadrelor didactice de la Liceul Codreanu în vederea predării unor cursuri și în cadrul Școlii Normale s-a bucurat de un succes deplin. Acest lucru este și mai meritoriu dacă menționăm că timp de 4 ani profesorii au predat gratuit.

La 29 noiembrie 1870 se inaugurează la Bârlad Școala Normală³³, printre primele instituții de acest gen din țară, urmând după acea din Iași (1855), București (funcționau o școală de stat, Școala preparandală, 1867, și una particulară înființată de Societatea pentru învățătura poporului român, județul Ilfov), Ploiești (1868) și Focșani (1870), ambele organizate de Societatea pentru învățătura poporului român. În vibrantul discurs rostit cu ocazia inaugurării, directorul Școlii Normale, Ioan Popescu, întrezărea importanța viitoare a acestui act de cultură, deoarece „asemenea întreprinderi înmulțindu-se și imitându-se de toate județele și dând fructele lor mântuitoare, România să devină unită cu toate părțile ei, cultă și civilizată de la o margine la alta, mare, tare și fericită, spre a-și reocupa cu o oră mai înainte cuvenitul ei loc între națiunile cele de valoare ale Europei”³⁴.

³¹ Lucrarea a fost publicată în broșură în martie 1870, în Tipografia Asociației „Unirea”.

³² I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad – Ioan Popescu...*, pp. 45-46.

³³ *Dare de seamă făcută cu ocaziunea inaugurării Școlii normale primare, la 29 noiembrie 1870, de președintele Comitetului școlar pentru învățătura poporului român, secțiunea Tutovei, d-l profesor de la liceu, Ioan Popescu*, în „Semănătorul”, Bârlad, Anul I, nr.11, 6 decembrie 1870.

³⁴ „Semănătorul”, Bârlad, anul I, nr.11, decembrie 1870.

În anul 1874 Școala Normală dădea prima promoție de 52 de învățători care se alăturau celor 18 învățători mai vechi, astfel numărul școlilor satești din județul Tutova se ridica la 70. În urma stăruințelor depuse, Ministerul prin ordinul nr.751 din ianuarie 1875 numește în funcția de director al Școlii Normale de stat din Bârlad pe Ioan Popescu. Începând cu anul școlar 1875-1876 Școala Normală din Bârlad a trecut în întreținerea statului, corpul profesoral fiind recrutat din rândurile cadrelor didactice ale fostei Școli Normale și numit prin decizia Ministerului cu nr.6804 din 21 august 1875. Au fost emise o serie de circulare pentru popularizarea școlii în cadrul județului, cerându-se școlilor publice primare să îndrume „un număr de elevi cu calitățile cerute, care ar dori a se prepara în această școală pentru cariera de învățător în comunele rurale”³⁵. Au fost selecționați 30 de elevi din 40 prezenți, de o comisie examinatoare și la 15 septembrie 1875 și-a început cursurile Școala Normală publică de stat din Bârlad. Din statistica trimisă de Ioan Popescu, cu adresa nr.31 din 3 iunie 1877 Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice reiese că erau încadrați 9 profesori, iar numărul total al elevilor era de 58 dintre care 30 în clasa I-a și 28 în clasa a II-a a Școlii Normale, număr apropiat de a altor școli normale din țară (Roman – 74 elevi, Iași – 68 elevi)³⁶.

Anuarul Oficial pe anul 1883 menționează următorii profesori ai Școlii Normale de stat din Bârlad: Ioan Popescu (pedagogie), Ioan Carp (religie), Ștefan Neagoe (limba română), Panaite Chenciu (istorie și geografie), Stroe Belloescu (matematică), Gheorghe Ghimbășanu (științe fizico-naturale, agronomie, horticultură), dr. Constantin Codrescu (higienă și medicină populară), Theodor Gățulescu (desen și caligrafie), Lascăr Hergescu (muzică vocală), Ion Dăscălescu (scrimă, gimnastică și exerciții militare)³⁷.

Școala a funcționat în diferite clădiri improprii pentru asigurarea unui climat propice dezvoltării intelectuale ale elevilor. În adresa nr.14 din 22 ianuarie 1890 către Goliger, arhitect al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Ioan Popescu prezintă în mod magistral necesitatea construirii unui nou local pentru Școala Normală din Bârlad. Propunerile pe care le înaintează Ministerului sunt deosebit de interesante: sporirea numărului de ore la obiectul pedagogie; obiectul psihologie să preceadă cu un an obiectul pedagogie; introducerea istoriei pedagogiei; înființarea unei școli de aplicație; introducerea lucrului manual în programa școlară; sporirea numărului de ore la obiectul istorie; introducerea studiului științelor agricole și realizarea experiențelor practice pe terenul agricol din jurul școlii; sporirea cursului Școlii Normale de la 4 ani la 7-8 ani „reclamat egalmente de mulțimea studiilor și celorlalte învățături, cât și de etatea ce trebuie necesar să petreacă acea tinerime în școală, dacă voiesc să poată fi la înălțimea misiunii ce o au de îndeplinit”³⁸. În continuare se prezenta proiectul construcțiilor administrative: școala propriu-zisă, școala de aplicații, internatul Școlii Normale.

³⁵ *Notiță istorică despre Școala Normală primară din urbea Bârladului*, în „Anuarul Școlii normale din urbea Bârladului pe anul 1875-1876”, Bârlad, Tipografia Asociației „Unirea”, 1876.

³⁶ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond MCIP, dosar nr. 3742/1877, ff. 10-13.

³⁷ „Anuarul Oficial al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice pe anul 1883”, București, 1883, p. 98.

³⁸ Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond MCIP, dosar nr. 5199/1889, vol.II, ff. 14-24.

Prin munca neobosită a directorului Ioan Popescu s-a ridicat în anul 1897-1898 noul edificiu al Școlii Normale din Bârlad, la întocmirea planurilor și supravegherea lucrărilor, aducându-și o contribuție decisivă. Școala Normală a devenit al doilea focar de cultură din orașul Bârlad, după Liceul Codreanu. Ioan Popescu s-a dovedit un pedagog de elită la flacăra căruia s-a format profilul moral și intelectual al celor 500 de absolvenți pe care i-a dat școala sub directoratul său. Publicistul Nicolae Petrașcu a creionat un emoționant portret acestui „om de o semănare extraordinară la tot ce era frumos și cu o voință de fier în urmărirea scopurilor sale” – Ioan Popescu. „Nalt, frumos și voinic, cu un cap bine dezvoltat, cu o frunte proeminent boltită, ca un zimbru, cu ochi albaștri, purtând barbă și mergând totdeauna în pas milităresc, de parcă auzea ritmul trompetei, el părea că-și aduce aminte în tot momentul că fusese militar, adică voluntar în revoluția de la 1848 din Transilvania”³⁹.

Școala Normală a fost un teren favorabil aplicării metodologiei educative, a întregii priceperi pedagogice a ilustrului profesor și director. „Pentru conservarea caracterului național în poporul de la țară și pentru conservarea industriei casnice, părăsită mai de tot de săteni”, a introdus, pentru prima dată în Școala Normală din Bârlad, portul național, ca uniformă pentru elevi, împletitul din paie și confecționarea de pălării din paie în cadrul lucrului manual; a introdus violina „cu mulți ani înainte de a se fi introdus oficial prin programa statului”, învățarea muzicii vocale și formarea de coruri în școlile sătești, introducerea jocurilor naționale *Românul și Bătuta*⁴⁰.

Ioan Popescu a desfășurat o activitate profesională de înaltă clasă, predând cu competența și pasiunea marilor dascăli diferite discipline ca: pedagogia, dreptul constituțional, agricultura, geografia și lucrul manual al confecționării pălăriilor de paie. Se interesa de exercițiile gimnastice și de cunoștințele militare. În acest sens a introdus ca obiect de studiu Regulamentele și Instrucția militară, având arme model '77, iar drept comandant un ofițer. Le-a imprimat elevilor simțul datoriei, dragoste de muncă, internatul Școlii Normale fiind organizat în sistemul autogospodăririi: elevii făceau curat în clase și dormitoare, le aeriseau, făceau focul în sobe, ajutau la servitul mesei, făceau de gardă noaptea. Toate aceste activități erau supravegheate de directorul școlii care „sosea la internat, indiferent de anotimp, la ora 4 dimineața..., asista, apoi, la spălatul nostru – își amintea cu nostalgie Nicolae Petrașcu – trecea în repetitor cu noi supraveghind pregătirea lecțiilor, apoi în sufragerie luând cu noi frugala gustare de dimineață..., în urmă se înșira doi câte doi și ne privea plecând... La 12 din nou cu noi la pregătirea lecțiilor de după masă, seara la fel”⁴¹.

Un loc deosebit în educarea viitorilor învățători acorda inimosul director excursiilor școlare efectuate, mai ales, în Transilvania. Participau 60 de elevi, îmbrăcați în port național, în frunte cu directorul Ioan Popescu. În cadrul excursiilor se îmbinau drumețiile lungi cu călătoriile cu trenul, pentru a căror

³⁹ N. Petrașcu, *op. cit.*, 25 iulie 1899, pp. 592-595.

⁴⁰ I. Popescu, în I. Antonovici, *Documente Bârlădene...*, p. 244.

⁴¹ N. Petrașcu, *op. cit.*, p. 592.

scutiri de taxe se zbătea mult timp înainte prin numeroase adrese către Minister. Ziarele vremii înregistrau cu admirație inițiativa dascălului bârlădean, în care vedeau un act de puternică educație națională. A organizat astfel de excursii în anii 1874, 1879, 1882. Ziarul „Telegraful român” din 8 august 1874 relatează cititorilor: „Astfel trupa junilor români, plecând din Bârlad, în frunte cu profesorul Popescu și Herjescu..., după o călătorie apostolică de trei săptămâni, în care răstimp au parcurs teritoriul român de la Bârlad până la pasul Oituzului și de acolo secuimea de-a lungul, sosi în fine la Brașov în seara zilei de 7 august a.c.”⁴². „Gazeta de Transilvania” consemna cu același deosebit interes prezența acestor tineri „care se dedică nobilii misiuni a instruirii poporului țaran din România”, felicitând în același timp „pe bravul și zelosul director, care a avut norocita idee de a face ca elevii săi să întrebuințeze vacanțele într-un mod atât de frumos, bun și folositor”⁴³.

Excursia din anul 1879 a durat 7 săptămâni, având un lung traseu prin Moldova, Transilvania, Muntenia și Dobrogea. Cu deosebit entuziasm ziarul „Binele public” sublinia: „Școala Normală din Bârlad numărând 82 de elevi, sub conducerea directorului ei Ioan Popescu și altor doi profesori, și-a propus să facă un fel de călătorie în jurul Țărilor Române spre a vedea poziția geografică a tuturor orașelor din România, Transilvania și Dobrogea”⁴⁴. În încheierea articolului, aceeași publicație sugera necesitatea preluării acestui exemplu și de celelalte Școli normale din țară. Pe parcursul excursiei elevii organizau serbări care se transformau în adevărate lecții de patriotism⁴⁵.

În cadrul excursiei din 1882 cei 76 de elevi au vizitat 21 de comune rurale în Transilvania, interesându-se de modul de trai, organizarea gospodăriilor, felul de a practica agricultura și meseriile⁴⁶. „Gazeta de Transilvania” din 8 august 1882 insistă asupra calităților programului artistic oferit de normaliștii bârlădeni. Costumele naționale ale excursioniștilor au stârnit un viu interes: pantaloni albi, pieptar sur, suman castaniu, ciubote mici, cămașă românească încinsă cu un șerpar, dată peste pantaloni, pe cap, pălărie neagră. Dintre marile orașe vizitate amintim Brașov, Sibiu și București. După vizitarea diferitelor muzee, biblioteci din București, tinerii bârlădeni au mers în fața statuii lui Mihai Viteazul și Eliade Rădulescu unde au cântat un imn patriotic⁴⁷.

⁴² „Telegraful Român”, Sibiu, 8 august 1874.

⁴³ *Trupa călătore a Școlii normale (preparandia) din Bârlad*, în „Gazeta de Transilvania”, Brașov, 5 august 1879; *Primirea elevilor Școlii normale din Bârlad, la Băile Slănicului*, în *ibidem*, 5 august 1879; *O școală călătore*, în *ibidem*, 12 august 1879.

⁴⁴ *O școală normală călătore*, în „Binele public” din 11 iulie 1879; *Normaliștii din Bârlad*, în „Românul”, 13 iulie 1879; *Estudiantina română*, în „Binele public”, 1 august 1879; *ibidem*, 14 august 1879.

⁴⁵ *Știri d-ale zilei din Capitală*, în „Românul”, 17 august 1879; *Normaliștii din Bârlad în București*, în *ibidem*, 18 august 1879; *Normaliștii din Bârlad (Reflexiuni)*, în *ibidem*, 19 august 1879; *Un adaos*, în *ibidem*, 20 august 1879; *Studentina din Bârlad*, în „Binele public”, 30-31 august 1879.

⁴⁶ *Impresiuni de călătoria normaliștilor bârlădeni*, în „Gazeta de Transilvania”, nr. 85, 28 iulie 1882; *Excursiunea lui Ioan Popescu cu Normaliștii în țară și peste Carpați, în iulie și august 1882*, în *ibidem*; nr. 89, 5 august 1882.

⁴⁷ *Școala pedagogică din Bârlad*, în „Românul”, 12 august 1882; *ibidem*, 16 august 1882; *ibidem*, 28 august 1882.

Reîntoarcerea „estudiantinei bârlădene” a fost întâmpinată cu același entuziasm de întreaga populație bârlădeană⁴⁸. Sensul patriotic al acestei călătorii a fost sesizat și de autoritățile austro-ungare, care vor face demersuri pentru interzicerea unor astfel de acțiuni în Transilvania. Ioan Popescu a dorit să organizeze o excursie și în anul 1886, dar nu i s-a permis pentru motivul că mergând în Transilvania, prin intonarea unor cântece naționale de către elevi, s-ar accentua relațiile deja încordate dintre autoritățile românești și cele austro-ungare. Situația era datorată războiului vama, declanșat de Austro-Ungaria după ce România refuzase reînnoirea Convenției economice din 1875, dar mai ales pe fundalul intensificării luptei de eliberare națională a românilor din teritoriile ocupate.

O viață închinată idealurilor naționale

Patriot înflăcărat, Ioan Popescu a participat activ la toate marile evenimente politice ale secolului al XIX-lea. Primul contact cu realitățile politico-naționale l-a constituit revoluția burghezo-democratică de la 1848, despre a cărei participare am amintit în primele pagini. Sosit la Bârlad, în 1849, Ioan Popescu a aderat la gruparea unionistă din care făceau parte Manolache Costache Epureanu, dr. Emanoil Costin, Iacob Fătu, Constantin Racliș, Iancu Codrescu ș.a. Încrederea de care se bucura se reflectă și în faptul că a fost ales secretarul Comitetului unionist bârlădean. Comitetul se întrunea în casele lui Lupu Costache pentru a discuta candidaturile pentru viitoarea Adunare ad-hoc a Moldovei.

O interesantă adunare publică a fost organizată în localul Școlii primare nr.1 de băieți. Ion Vasiliu, viitor institutor, își amintește că tocmai în acel moment sosise la magazinul de galanterie a lui Demetrie Gheorghiu, un sul de tablouri de la Librăria Ioanid din București, ce reprezenta Unirea Principatelor. Patronul prăvăliei a încredințat lui Vasiliu, care era băiat de magazin, un exemplar ca să-l ducă la adunare. „Cuvântarea asupra Unirii prin mijlocirea acestui tablou, a aprins într-o atâta auditoriu, că nu se mai sfârșeau aplauzele, că nu se mai sfârșeau uralele, sunase ora deșteptării, sunase ora libertății, sunase ora înfrățirii” – relatează viitorul institutor⁴⁹. În urma valului de persecuții deslănțuit de caimacamul Nicolae Vogoride, în 1857, Ioan Popescu a fost suspendat din postul de profesor de la Școala publică primară, dar reintegrat câteva luni mai târziu ca urmare a unui memoriu trimis de Comitetul unionist.

Pentru popularizarea ideilor unioniste, Comitetul bârlădean folosea ca principal mijloc de propagandă pe elevi. Un alt martor ocular, Petru Rășcanu, își amintește că băieții de la Școala primară au învățat *Hora Unirii* și *Moldova în 1857* de Vasile Alecsandri pe care le-au răspândit în tot orașul, cântându-le în Grădina Publică însoțite de muzică. În activitatea de transcriere a unor documente unioniste erau folosiți și elevii, deoarece lipsea, la acea dată, o tipografie în oraș. „Într-una din zile, domnul Popescu ne spuse că Iacob Fătu ar avea ceva de scris și că are

---

⁴⁸ Reîntoarcerea normaliştilor bârlădeni din călătorie, în „Paloda”, Bârlad, 26 august 1882.

⁴⁹ Memoriu scris de Ioan Vasiliu la 28 mai 1907, în I. Antonovici, *Documente Bârlădene...*, vol.V, 1926, p. 246.

nevoie de câțiva buni și rezezi scriitori. Lucru nu ne-a mirat, nu era tipografie în Bârlad, așa că acei care aveau de scris se adresau la școală... Ne-am dus vreo 10, într-o duminică la Iacob Fătu – își amintește Petru Rășcanu. Iacob Fătu dicta și noi scriam în mai multe exemplare deodată : circulări, scrisori, procese verbale și alte demersuri ale Comitetului Central al Unirii din Iași... Nimeni nu ne recomandase secretul, dar am înțeles îndată că nu trebuia să spunem despre acele întruniri”⁵⁰. În aceste acțiuni un rol important l-a avut și Ioan Popescu. A luat parte la alegerile de deputați pentru Divanul ad-hoc (1857) și alegerile pentru Adunarea Electivă a Moldovei (1858).

După realizarea Unirii Principatelor, Ioan Popescu se va angaja tot mai pregnant și în viața politică pentru democratizarea structurilor statale, libertatea de gândire, independența națională. A fost numit comisar al județului Tutova, pentru a aduna voturile de adeziune la plebiscitul de la 2 mai 1864; a pus bazele la Bârlad a filialei Partidului Național Liberal; a fost comisarul prefecturii județului Tutova la strângerea votului plebiscitului pentru aducerea principelui Carol.

În 1869 a pus bazele unei asociații sugestiv intitulată „Unirea”⁵¹, care-și propunea fondarea unei tipografii și editarea unui ziar⁵². În iulie 1869 a luat ființă Tipografia „Unirea” care-și va desfășura activitatea până în martie 1894⁵³, iar la 27 septembrie 1870 apărea primul periodic bârlădean „Semănătorul”, situat pe poziții liberale. În articolul program *Ceea ce credem noi* se sublinia idealul întregii generații de intelectuali ai epocii: „Lumina, iată ceea ce lipsește încă României, conștiința de sine și încrederea forței morale și materiale...”⁵⁴. Acest crez politic este preluat și în alte articole cu scopul de a crea un climat favorabil în rândul masei de cititori: „Calea cea mai sigură ce poate duce un popor la cultură, civilizațiune, pentru mărire și fericire este lumina, este instrucțiunea cu sora ei educațiunea”⁵⁵, „Libertatea ... nu se proclamă, ci se câștigă prin forțe și sudori...”, menținându-se „prin lumină și virtute”⁵⁶. Referirile la situația năpăstuită a românilor din teritoriile ocupate constituie un adevărat strigăt de durere: „Colo peste Carpați trei milioane de români sunt amenințați din moment în moment de a fi despuiați de limba lor natală, de legea lor străbună”⁵⁷. În paginile ziarului au semnat articole Ioan Popescu, Ștefan Neagoe, Panaite Chenciu, V.A Urechea,

---

⁵⁰ P. Rășcanu, *op. cit.*, p. 32.

⁵¹ *Statutele Asociațiunii pentru fondarea unei tipografii și publicarea unui ziar în urbea Bârladului*, în „Semănătorul”, anul I, nr.1, 27 septembrie 1870.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Gr.Crețu, *Tipografiile din România de la 1801 până astăzi*, 1910, p. 24.

⁵⁴ „Semănătorul”, anul I, nr.1, 27 septembrie 1870; vezi și Oltea Rășcanu Gramaticu, *Începuturile presei bârlădene, ziarul „Semănătorul”*, în *Bârladul odinioară și astăzi. Miscelaneu*, București, vol. I, 1980, pp.153-161; *Istoria Bârladului*, ediția a II-a, vol.I, editat de Oltea Rășcanu Gramaticu, Bârlad, Editura Sfera, 2002, pp. 322-335; Oltea Rășcanu Gramaticu, *Pagini din istoria presei bârlădene. Începuturile presei bârlădene*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, Vaslui, XXII-XXIV, vol.II, 2001-2003, pp. 829-840.

⁵⁵ *Ibidem*, nr. 6, 1870.

⁵⁶ *Ibidem*, anul V, nr.7, martie 1874.

⁵⁷ *Ibidem*, anul I, nr.1, 27 septembrie 1870.

C.Teodorescu ș.a. Ziarul „Semănătorul” și-a încetat activitatea în 1876, în preajma Războiului de Independență, dar rolul său a fost esențial în deschiderea drumului celorlalte publicații bârlădene de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Ioan Popescu a făcut parte din Garda civilă a Bârladului (1877-1882), ca ajutor de comandant, cu gradul de locotenent-colonel, contribuind cu aprovizionări în Războiul de Independență. A organizat o serbare cu elevii celor două licee bârlădene și fondurile strânse în valoare de 603,90 lei au fost donate „Societății Damelor Bârlădene”, care a achiziționat patru corturi mari ce au fost trimise pe front pentru necesarul unui spital de campanie⁵⁸.

După cucerirea independenței României, Biroul de Informații din Viena se interesa tot mai mult de acțiunile românilor, de o parte și alta a Carpaților. În raportul din 5 iunie 1882 se relatează acțiunile „Societății Carpați”, iar pe lista cu numele celor ce urmau a fi urmăriți alături de Mihai Eminescu, Miron Pompiliu, Vasile Micle, A.T. Laurian ș.a., figura și profesorul bârlădean, Ioan Popescu, foarte activ prin excursiile sale cu elevii în Transilvania⁵⁹.

Necesitatea formării unor cadre de meseriași autohtoni l-a determinat pe Ioan Popescu să propună soluții viabile pentru acea etapă prin trimiterea unor copii la meserii în regiuni industrializate precum Germania, Austro-Ungaria, și chiar Transilvania, timp de trei ani, după care urmau să profeseze în localitatea natală⁶⁰. În urma concursului de admitere din luna ianuarie 1883, au fost selecționați 50 de elevi pentru 24 de meserii, iar până în 1890, numărul celor trimiși s-a ridicat la 80 și a meseriilor la peste 30. Principalele centre au fost Brașov, Cluj, Timișoara, dar tinerii meritoși au fost trimiși cu burse la Paris, Viena, Hamburg, Dresda, Leipzig. Ioan Popescu a inițiat strângerea de fonduri prin donații, serbări, cotizații, pentru întreținerea acestor elevi. Rezultatele acestei acțiuni a fost înființarea la Bârlad, până în 1900, a 32 de ateliere cu 40 de specialități și pregătirea a peste 40 de maiștri.

Ioan Popescu a fost apreciat de concetățenii săi care i-au încredințat mandatul de deputat în mai multe rânduri (1891, 1895-1899). În această calitate a participat la dezbaterile parlamentare, aducând și unele soluții proprii în direcția îmbunătățirii situației agrare, a instrucțiunii școlare, a industriei casnice (propunerea proiectului de lege pentru pensiile funcționarilor județeni și comunali, elaborarea unor amendamente privind legea învățământului primar și secundar, proiect de lege pentru construirea unei linii de cale ferată între Bârlad și Bacău, proiect de lege privind mijloacele practice pentru ridicarea țăranimii)⁶¹. Oficialitățile parlamentare, de cele

⁵⁸ SJAN Vaslui, fond Spitalul Bârlad și Elena Beldiman, dosar 1/1877, f.20.

⁵⁹ Arhivele Naționale Istorice Centrale, Xerografii, Viena, pachet CCXXVI/1, ff.199-201.

⁶⁰ *Regulament pentru ridicarea și lăfirea industriei între români în urbea Bârladului și județul Tutovei, proces de Expunere de motive făcută de Ioan Popescu președintele comitetului secțiunii, și urmat de un scurt raport de inaugurarea acestei întreprinderi*, broșură, Bârlad, Tipografia Asociațiunei „Unirea”, 1883.

⁶¹ *Discurs în Camera Deputaților în problema Ligii licențelor asupra băuturilor spirtoase*, 24 februarie 1896; *Discurs în Camera Deputaților în probleme de limbă românească, cu prilejul unui proiect de lege judecătorească*, 28 februarie 1896; *Discurs în Camera deputaților în problema căii ferate Galați-Bârlad*, 2 martie 1896; *Discurs în Camera deputaților în problema Proiectului de lege*

mai multe ori, au privit cu dezinteres sau neîncredere propunerile deputatului bârlădean, mijloacele propuse erau modeste, ele urmăreau doar îmbunătățirea stării țăranului, în care dezvoltarea industriei casnice și a instrucției juca un rol decisiv.

În vederea modernizării edilitare a Bârladului, în februarie 1897, Ioan Popescu a înmănat Primăriei un proiect în 46 de puncte pentru *Comoditatea, salubritatea și înfrumusețarea urbei*, multe dintre propuneri materializându-se în deceniile următoare.

Ioan Popescu a fost ales membru în diferite comisii locale și județene pentru buna coordonare a activităților publice, reprezentarea județului cu unele produse la diferite expoziții naționale și internaționale⁶². Întreaga sa activitate a fost apreciată la nivel central prin acordarea unor decorații și medalii: *Steaua României*, în grad de cavaler (1878), *Apărătorii Independenței* (1879), *Bene Merenti*, clasa a II-a (1881); *Coroana României*, în grad de ofițer (1882).

Menținerea strânselor relații cu românii din Transilvania, se demonstrează și prin alegerea sa ca membru de onoare al Societății de lectură din Șomcuța Mare, capitala districtului natal Cetatea de Piatră, căreia i-a donat 100 de volume de literatură română, cât și ca membru de onoare al Societății pentru fondarea Teatrului Român pentru românii de peste Carpați (1886).

Flacăra vieții sale s-a stins, într-o zi senină de vară, la 11 iulie 1901⁶³. Dispărea astfel una dintre figurile centrale ale vieții culturale și politice de pe meleagurile bârlădene⁶⁴, care-și închinase întreaga viață unui ideal măreț: „România să devină

---

pentru învățământul primar, 11 aprilie 1896; *Discurs în Adunarea deputaților cu prilejul discuțiilor asupra răspunsului la discursul Tronului*, 13 decembrie 1897; *Discurs în Camera deputaților asupra Proiectului de lege pentru desființarea dării de 4 lei pe an prevăzută prin articolul 41 al legii din 29 mai 1893, asupra clerului mirean și seminariilor*, 6 februarie 1898; *Discurs în Adunarea deputaților în problema învățământului primar*, 12-13 februarie 1898; *Discurs în Adunarea deputaților cu privire la Proiectul de lege, de inițiativă parlamentară în problema construirii unei linii ferate Bârlad-Bacău, pe Valea Tutovei*, 6 martie 1898 (vezi Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene. Biobibliografii*, vol.5, p. 692).

⁶² În comisia supremă a primului recensământ în Moldova, 1859; în comisia agricolă a județului Tutova, 1863-1865; în comitetul pentru Expoziția de la Paris, 1865; ajutor de comandant locotenent colonel al Gărzii civice din Bârlad, 1877-1881; în juriul concursului agricol industrial al județului, 1880 și 1882; în Consiliul General de instrucțiune, 1883-1885; în Consiliul Comunal al orașului Bârlad, 1881-1888; în Consiliul Județean, 1895-1899; comisar general în județul Tutova pentru Expoziția de la Iași a cooperatorilor români din țară, 1884, unde pălăriile lucrate sub conducerea sa au primit medalia de aur; președintele Comitetului județean Tutova pentru Expoziția de la Paris, 1889, unde pălăriile de paie au primit o „mențiune onorabilă”; Comisar general al județului Tutova pentru Expoziția cooperatorilor români din țară, de la București, 1894-1895; cât și pentru Expoziția de la Paris, 1899 (I. Popescu, în I. Antonovici, *Documente Bârlădene...*, p. 218).

⁶³ Oniță, *Moartea lui Ioan Popescu*, în „Vocea Tutovei”, Bârlad, anul VII, nr. 29, 19 iulie 1901; *Bătrânul Ioan Popescu. Moartea lui Ioan Popescu*, în „Paloda”, Bârlad, anul XX, nr. 29, 19 iulie 1901; Paul Augustin, *Discurs funebru*, în „Vocea Tutovei”, Bârlad, nr. 31, 26 iulie 1901; Gr.V. Borgovan, *O pagină din istoria Școlii normale din Bârlad*, Bârlad, 1901.

⁶⁴ Ioan Popescu, în „Almanahul învățătorilor și învățătoarelor din România”, Focșani, Tipografia „Aurora”, anul II, 1902, pp. 77-78; *Biografii*, în „Anuarul Societății pentru crearea unui fond de teatru român”, Brașov, anul IX, 1904-1905; G.V. Botez, *Un Gheorghe Lazăr al Bârladului*, în „Țara de Jos”, anul I, nr.4-6, iulie-septembrie, 1924, p. 82; N.G. Dorin, *Cum l-am cunoscut pe Ioan Popescu*, Bârlad, 10 decembrie 1927.

unită cu toate părțile ei; cultă și civilizată de la marginea la alta; mare, tare, fericită, spre a-și reocupa, cu o oră mai înainte, cuvenitul ei loc între națiunile cele mai valoroase ale Europei”⁶⁵.

Pentru eternizarea memoriei distinsului dascăl, în 1924, i s-a ridicat un bust în bronz în fața fostei clădirii a Școlii Normale, lucrare aparținând cunoscutului sculptor Ion Dimitriu Bârlad⁶⁶. La 15 septembrie 2013, în urma demersurilor susținute de conducerea Liceului Pedagogic din municipiul Bârlad, s-a acordat denumirea de „Ioan Popescu” acestei prestigioase unități de învățământ, una dintre cele mai vechi din țară, la înființarea căreia și-a adus contribuția esențială ilustrul dascăl. Cu ocazia manifestărilor care au marcat acest eveniment a fost dezvelit un bust, în fața liceului, reprezentându-l pe fondator, opera sculptorului Dorinel Filiche, profesor la aceeași instituție școlară. La comemorarea celor 113 ani de la trecerea în neființă a profesorului Ioan Popescu, acesta continuă să rămână un exemplu demn de urmat pentru tânăra generație a mileniului III, prin rigurozitatea științifică și metodică, înaltele valențe morale și civice puse în slujba comunității și a idealului național.

---

⁶⁵ „Semănătorul”, Bârlad, anul I, nr.11, 6 decembrie 1870.

⁶⁶ *Dezvelirea bustului întemeietorului primei școli normale*, în „Universul”, 8 iulie 1924, p.15.